

Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду

На седници Наставно-научног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду одржаној 27. VI 2012. године одређена је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Валентина Хамовић предала под насловом „Наивна песма Милована Данојлића – критички концепт и песничка пракса“. У Комисију су именовани: др Радивоје Микић, редовни професор Филолошког факултета у Београду (ментор); др Јован Делић, редовни професор Филолошког факултета у Београду и др Александар Јовановић, редовни професор Учитељског факултета у Београду, а ова одлука уручена је Комисији 3. VII 2012. године. Комисија има част да Већу Филолошког факултета поднесе следећи

ИЗВЕШТАЈ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију:

27. VI 2012. Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звање, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датум избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Др Радивоје Микић, редовни професор, наука о књижевности, српска књижевност, 2005. Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима, Филолошки факултет Универзитета у Београду, ментор;

2. Др Јован Делић, редовни професор, наука о књижевности, српска књижевност XX века, 2008. Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима Филолошког факултета Универзитета у Београду, члан комисије;

3. Др Александар Јовановић, редовни професор на предмету Увод у проучавање књижевности, Учитељски факултет Универзитета у Београду, 2000, члан комисије.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља и презиме:

Валентина, Веселин, Хамовић

2. Датум рођења, општина и република:

27.01.1970. Куманово, БЈР Македонија

3, Датум одбране, место и наслов магистарске тезе:

14. 11. 2006. Београд, „Напоредна анализа песничких поступака Васка Попе и Душана Радовића у време обнове модерног српског песништва“

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Област филолошких наука – Наука о књижевности

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Наивна песма Милована Данојлића – критички концепт и песничка пракса“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Валентине Хамовић садржи 243 стране, организована је у 7 поглавља: 1. Увод, 2. Милован Данојлић: ка поетици врхунске једноставности, 3. Наивна песма Милована Данојлића – теоријски концепт у контексту књижевности за децу, 4. Наивна песма – термилошки аспекти, 5. Наивна песма Милована Данојлића – песничка пракса, 6. Данојлићева наивна проза, 7. Слика детињства у Данојлићевој поезији и прози. На крају дисертације, поред закључка, налази се и библиографија.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација „Наивна песма Милована Данојлића – критички концепт и песничка пракса“ је писана са циљем да се књижевни опус Милована Данојлића, једног од најзначајнијих српских писаца друге половине XX и почетка XXI века, сагледа из једне специфичне перспективе. Ту перспективу обликује Данојлићево теоријско-критичко разумевање природе књижевности за децу и настојање да се оно претвори у поетичку основу на коју је постављено стваралаштво овог писца, и то не само онај његов сегмент који је намењен најмлађим читаоцима, већ и они делови Данојлићевог опуса који спадају у друге области књижевног стваралаштва а у средишту имају тему детињства, тачније речено засновани су на једном специфичном разумевању света и живота.

Истичући у уводном поглављу своје докторске дисертације да је Милован Данојлић „по својој изузетно плодној и свестраној књижевној делатности“ писац који „спада у ретке ствараоце српске књижевности“, мр Валентина Хамовић посебну пажњу поклања чињеници да је реч и о писцу „који више од педесет година активно учествује у књижевном животу националне књижевности“ и да је његова библиографија, за наше прилике, изузетно богата. Отуда је би било неопходно да се, већ на уводним страницама, укаже на чињеницу да се Милован Данојлић у српској књижевности најпре огласио као песник (књига песама „Урођенички псалми“, 1957. година) и припадник тада веома значајног неосимболистичког покрета. Данојлићев положај међу неосимболистима је био специфичан, а необичност његовог песничког света мр Валентина Хамовић повезује са феноменом „наивне поезије“.

Мада је у књижевност ушао недовољно обавештен о свим тајнама песничког заната, Милован Данојлић је, као што је то и сам истакао и у интервјуу који је за „Летопис Матице српске“ са њим направио Љубисав Андрић, увек настојао да што више сазна, да упозна што више облика књижевног стваралаштва, што му је, све заједно, омогућило да објави неколико изузетно важних есејистичких књига, од којих је за тему докторске дисертације мр Валентине Хамовић посебно важна књига „Наивна песма“ (Нолит, Београд, 1976), па је отуда и логично што је ова књига имала пресудну улогу у обликовању аналитичке перспективе којом се мр Валентина Хамовић служи у осветљавању Данојлићевог стваралаштва „за децу и осетљиве“.

Као песник за децу који је већ својом првом књигом („Како спавају трамваји“, 1959) привукао пажњу и критике и читалаца, Милован Данојлић је желео да у нашу науку о књижевности, а посебно у књижевну критику, уведе и проблематику везану за проучавање књижевности за децу у једном новом облику. А пошто је и наша књижевност за децу и наша књижевна критика која је пратила овај вид књижевног стваралаштва била добрим делом у знаку оних образаца који су увелико били превазиђени, мр Валентина Хамовић је настојала да покаже у којој мери је Милован Данојлић допринео и модернизацији критичке свести о природи и облицима књижевности за децу, једнако као што је у свом стваралаштву показао како може да изгледа књижевност за децу кад се ослободи застарелих облика и када жели да досегне један потпуно нови образац једноставности књижевног израза.

Мада прва књига песама Милована Данојлића, баш због његове припадности неосимболистичком покрету, није могла бити у знаку једноставног књижевног израза, већ књига „Како спавају трамваји“ је, по речима самог песника, била резултат једне сасвим нове намере: „Онда је, почетком 1958, мноме овладала страсна жеља да напишем нешто једноставно, живо и доживљено, разумљиво свима и сваком“. Мр Валентина Хамовић баш у овом поетичком настојању Милована Данојлића види основне обресе његовог схватања наивне песме, а на то су, пре ње, указали и неки тумачи Данојлићевог песништва (Љубомир Симовић, нпр.). Самом Данојлићу се наивна песма указала као нешто што је у знаку „врховне једноставности“, али и као нешто што он није везивао искључиво за књижевност за децу већ за поезију „*sui generis*“.

Разлоге да Милован Данојлић крене у трагање за наивном песмом мр Валентина Хамовић види и у његовим речима: „Бављење поезијом све је више изразито озбиљан, племенит, незабаван посао... Песниковање коме је корен у радосном сазнавању живота и природе постаје, тако, трагично озбиљна и строга дисциплина“, али и у потреби да поезија постане средство којим се „најнепосреднијим, најкраћим путем изражава човек, природа, живот“. А све то је Данојлића водило ка успостављању поетичког гесла које се може означити као „усавршавање једноставности“, једноставности која је овом песнику била потребна да изрази један сасвим особен тип искуства човека који је „детињство и дечаштво проживео у небеском забрану на сунчевој окућници“ а потом упознао и ону другу животну позорницу – велики град са којим се срео и у бројним делима модерне књижевности, у распону од Бодлера до наших савременика . Отуда је, по уверењу мр Валентине Хамовић, слика света у Данојлићевом књижевном опусу композитна,

чини је неколико слојева и неколико наоко супротстављених образаца књижевног израза.

Иако је наивна песма резултат Данојлићевих настојања да на нов начин дефинише природу књижевног израза намењеног деци, мр Валентина Хамовић показује како је Данојлић настојао да у нашој књижевности, почев од сликовнице „Поштована децо“ (објављена је 1954) Душана Радовића, прати процес „престројавања тематских и песничких поступака“. А то престројавање није само себи било циљ, будући да је и Радовић, али и други наши писци за децу желео да допринесе да се превазиђе јаз између традиционалне књижевности за децу и модерних стремљења. Сам Данојлић је, као што то мр Валентина Хамовић показује, имао изразито негативан став према оним облицима књижевног стваралаштва за децу у којима је видео не само књижевни конзервативизам већ и разлог да каже да је стање у нашој књижевности за децу лоше. Да би могао да што потпуније изрази свој поетички али и критичарски програм, Данојлић је шездесетих и седамдесетих година XX века написао неколико изузетно важних текстова и објавио их у периодици и дневној штампи.

Дајући врло прецизан инвентар тема којима се, осветљавајући проблеме везане за књижевност за децу, Милован Данојлић бавио (стр. 32-33), мр Валентина Хамовић је, у исто време, желела и да укаже на чињеницу да је Данојлић желео да афирмише уметничку димензију књижевности за децу, да ову књижевност одбрани од пригодничарства и огољене дидактичности, једнако као што је хтео да укаже и на то да је реч о облику књижевног стварања који већ има дугу историју и важне представнике. Пошто наивна песма настаје са жељом да се изрази оно што је „дечје у природи и човеку“, Данојлић је сматрао да „тежина и лакоћа, озбиљност и неозбиљност“ у певању нису нешто што долази споља и што има само декоративну улогу, већ да је реч о најдубљим унутарњим карактеристикама једног важног облика књижевног стваралаштва. И да би у што већој мери оснажио своје становиште, Милован Данојлић је уместо термина „песма за децу“ предложио термин „дечја песма“, баш имајући у виду дубље унутарње карактеристике песничког стваралаштва намењеног деци.

Под дечјом песмом Милован Данојлић никад не подразумева песму која је „темама, садржајима и средствима успут доступна деци“ већ песму која захвата простор знатно шири „од простора књижевности за децу“. И у овој Данојлићевој дефиницији треба тражити основни и теоријско – критички и интерпретативни импулс који је мр Валентину Хамовић повео и ка анализи оних Данојлићевих дела која не припадају књижевности за децу али по свим важним одликама спадају у подручје наивне песме, односно једног сасвим особеног обрасца књижевног стваралаштва. Желећи да свој приступ Данојлићевом књижевном опусу што боље теоријско-критички утемељи, мр Валентина Хамовић је, у једној врсти шире заснованог прегледа, показала како су се појмови наивног тумачили у новијој теоријској и поетичкој мисли, посвећујући посебну пажњу чињеници да је авангардна књижевност, кроз своје заговарање повратка изворима и првобитним слојевима културе, и сама настојала да оствари неке видове наивне песме.

Крећући се у том интерпретативно-теоријском простору, мр Валентина Хамовић је била у прилици да укаже на амбивалентност у напорима самих авангардних уметника, једнако као што је била у прилици да укаже и на чињеницу

да се и у књижевном опусу Милована Данојлића може говорити о једном облику врло сложеног кретања између модерног и оних образаца књижевног говора који подразумевају врло важну традицијску основу и подлогу. А сам Милован Данојлић је настојао да укаже на то да је важна црта његовог књижевног опуса један специфични облик аутобиографизма, потребе да се још једном, овога пута кроз стваралачки чин, „уђе“ у простор детињства. Тај улазак сам Данојлић мотивише као неку врсту посебног облика сећања: „Све сам заборавио, а то значи – све сам сместио на скривено, недодирљиво место. Доживљаји су ушли у крв, у чула, у оно што ме чини онаквим какав сам данас. Тешко би ми било рећи шта сам, важно, у међувремену научио, шта сам касније схватио, што онда већ нисам разумевао...“. У овим Данојлићевим речима треба видети, и мр Валентина Хамовић то и чини, и мотивацију за одбацивање пуког артизма, пошто је сасвим очигледно да Данојлић жели да укаже на дубоку везу између садржаја свог живота и својих успомена и садржаја својих књига.

Али, ако је одбацивао пуки артизам, Милован Данојлић никад није био равнодушан према самом књижевном занату, а посебно се не може говорити о његовој равнодушности према основном средству књижевне уметности – језику. То је разлог што је мр Валентина Хамовић у свој аналитички видокруг укључила и Данојлићеве књиге које говоре о потреби овладавања језичким инструментаријем у мери која ће писцу омогућити да досегне врхунску једноставност. А самом Данојлићу се чинило да је до те једноставности најпре стигао у песмама за децу а да ју је потом пренео и у друге видове своје стваралачке активности. Због тога Милован Данојлић и сматра да књига „Како спавају трамваји“ има изузетно важно место у његовом опусу, место граничне књиге. Пре те књиге он је настојао да буде песник симболистичке оријентације, песник коме ни један облик херметизма није сасвим стран, док се после те књиге он окренуо оном обрасцу књижевног говора који највећим делом искључује херметичност и тежи јасности и једноставности израза, али оној једноставности која се досеже дугим и стрпљивим радом.

Пошто у Данојлићевом концепту наивне песме тематски аспект има веома важну улогу, мр Валентина Хамовић је настојала да покаже промене у тематској равни Данојлићевог певања у књизи „Како спавају трамваји“ и у књигама које су потом уследиле. Сасвим поједностављено би се могло рећи да се у стваралаштву Милована Данојлића јављају два изузетно важна тематска смера – природа, односно живот на селу и један посебан облик стапања са ритмом живота током свих годишњих доба, и урбана тематика, односно настојање да се покаже како изгледају садржаји живота који подразумева одвајање од природе па и различите облике супротстављања ритму живота у сагласју са природом. Као песник који жели да у књижевност за децу уведе и модеран и једноставан израз, Милован Данојлић је био у прилици да у књизи „Родна година“ (1972), проширујући своје интересовање за свет природе, стигне и до једне засебне сфере у доживљају света коју мр Валентина Хамовић назива „мистичном реалношћу“, желећи да укаже на једноставну чињеницу да је Данојлић, после хуморног, сатиричног, горко-ироничног тона, стигао и у свет трансцендеталног, које ће посебно важну улогу добити у његовим књигама лирске прозе (особито у „Змијином свлаку“ и у делу „Година пролази кроз авлију“).

Оно што је, поред осталог, мр Валентина Хамовић желела да осветли у својој докторској дисертацији је и питање унутарње еволуције у оквиру Данојлићевог књижевног света. Ако су на самом почетку његово стваралаштво за децу и његово стваралаштво за одрасле делиле неке крупне разлике, онда су већ у делу „Како живи пољски миш“, а касније и у циклусу песама „Деда на продају“, разлике између онога што је писано за одрасле читаоце и онога што је писано за децу почеле да се смањују или бар да се релативизују. Захваљујући томе, настала су дела у којима се у облицима књижевног казивања који су блиски деци јавља тематика која је захваћена из оне сфере која подразумева важне социјално-политичке аспекте (социјално-политичка криза у једној земљи и њен распад). Тако је Милован Данојлић почео у своја песничка дела да уводи тематику која се чешће јавља у прози и која се и јављала у његовим прозним делима („Драги мој Петровићу, нпр.), мада се не може заобићи ни чињеница да је он још на почецима стварања за децу у поједине песме уводио социјалну (у приказу детињства Пепа Крсте) или политичко-историјску тематику („Карађорђе и Бетовен“, прећутане појединости из живота старих Словена и сл.). Оно што повезује ова наизглед различита дела свакако је Данојлићево настојање да у свој књижевни израз уведе и социјално-политичку тематику, на једној страни, и да у свој књижевни поступак укључи гротеску и сатирично-пародијску перспективу, на другој страни.

А ту перспективу далеко чешће срећемо у Данојлићевим „лирским расправама“, односно у текстовима који, упркос својој фрагментарности, дају целовиту слику епохе у којој се осећа дубока криза у сваком сегменту система вредности, свеједно да ли је реч о чисто књижевној или је реч о социјално-политичкој сфери. Оно што је било неспорно је, нема сумње, Данојлићево настојање да се јасно и јавно одређује према низу феномена у нашем јавном и културном животу, све до потребе да се и непосредно политички ангажује у једном тренутку наше недавне драматичне прошлости. Осветљавајући еволуцију Данојлићевог књижевног света, мр Валентина Хамовић у лирским расправама и њиховој тематици и књижевном изразу који их обележава види нит која повезује Данојлићеве песме за децу и његово прозно стваралаштво намењено тзв. одраслој публици. Кад је реч о Данојлићевом прозном стваралаштву, мр Валентина Хамовић сматра да су посебно важне одлике тог вида књижевног опуса овог писца тема детињства и у настојање да се начин казивања суштински лиризује. И сам Данојлић је, у својим интервјуима и у поетичким текстовима, кад год је била реч о његовој прози, истицао да она нема елементе који би читаоцима и тумачима омогућавали да његова дела сврставају у било коју књижевну врсту, једнако као што је истицао да је он дошао до једног облика прозног говора који је увек организован као аутобиографска проза.

Ако Данојлићеве прозне књиге не повезују јасно уочљива жанровска својства, нити обрасци приповедања који би подразумевали развијен дијалог и шире конципиран систем ликова, може се рећи да њих чврсто повезује тематика. Један аспект те тематике је онај који добро познајемо из Данојлићеве поезије, а он се може означити као дубоко пантеистички доживљај света, доживљај света у коме се сакрално објављује готово из сваке биљке или плода, док други аспект тематике знамо из Данојлићевих лирских расправа и он се може означити као настојање једног осетљивог и дубоко узнемиреног појединца да пронађе ослонац у свету и

животу. Међу Данојлићевим прозним остварењима посебно место заузима књига лирске прозе „Змијин свлак“, поред осталог и зато што је то зачетак једног великог циклуса у стваралаштву овог писца, циклуса који је привукао велику пажњу и читалаца и тумача. Ова необична књига коју је мр Валентина Хамовић означила као прву етапу у Данојлићевом путу ка самоспознаји увела је у видокруг и читалаца и тумача неке тематске елементе без којих нема слике света у прозним делима овог писца – мотив куће и мотив природе са којом је кућа снажно повезана у приповедачевом доживљају.

У оквиру лирске прозе Милована Данојлића посебно место, исто тако, заузима и његово ремек-дело „Година пролази кроз авлију“. Мр Валентина Хамовић о овом делу говори као о „роману о детињству“ не нудећи потребну аргументацију за овакву жанровску одредбу једног у свему хибридног дела (а слично поступа одређујући и књигу „Змијин свлак“ као роман). У анализи дела „Година пролази кроз авлију“, мр Валентина Хамовић указује на чињеницу да је у њега Данојлић укључио елементе хронике, пошто му је циљ био да опише четири циклуса у свету природе и са њом повезаног човека, једнако као што добро аналитички користи запажање да су прави јунаци овог дела време и простор. Истичући да је простор приказиван из двоструке перспективе, и као митски и као реални, она долази у прилику да истакне и чињеницу да је семантички слој у делу веома сложен, пошто читалац непрекидно мора да се креће од миметички дочараних појединости до једног дубоко сакрализованог доживљаја света и живота. Нема сумње да је право исходиште тог сакрализованог доживљаја света и живота потреба да се стигне до онога што мр Валентина Хамовић назива „хронотоп идиле“, а што се најпре огледа у казивачевој потреби да се спусти до онога што је најелементарније, што је нека изворно митска компонента живота у природи и са природом.

Прозна остварења Милована Данојлића објављена после књиге „Година пролази кроз авлију“ су усредсређена на приказивање појединости из живота приповедача али и важних догађаја из новије историје. Посебну пажњу Данојлић је посветио догађајима из времена грађанског рата и успостављања комунистичке власти, пошто су ти догађаји имали веома крупан одраз на живот у патријархалној породици. Нека од ових дела, као што су „Ослободиоци и издајници“, писана су као једна врста полемички интонираног казивања о догађајима који су се одвијали током Другог светског рата и непосредно након њега и суштинско обележје им даје полемичка перспектива у предочавању готово свих појединости, док нека друга, као што је „Балада о сиромаштву“, нагласак стављају на један лирски интонирани доживљај тегоба кроз које пролази јунак-приповедач. У Данојлићевим прозним делима мр Валентина Хамовић запажа крупне разлике и оне јој постају повод да их подели у две групе: „по наглашеном критичком тону приповедача, као и по упливу друштвено-историјске збиље у њима, у прву групу се могу сврстати романи „Место рођења“, „Ослободиоци и издајници“ и „Пустоловина или исповест у два гласа“; другу целину би могли образовати романи „Балада о сиромаштву“, „Учење језика“, „Прича о приповедачу“ и „Добро јесте живети“, којима је заједничко усредсређење на духовни и интелектуални развој Дечака као и на само детињство“. У Данојлићевим прозним делима, сагласно и принципима који су укључени у ову типологију, друштвено-историјски контекст и лична перспектива јунака-

приповедача врло често освајају и губе позицију доминанте, што је један од елемената на којима се заснивају и разлике у типу слике света у појединим Данојлићевим романима који говоре о процесу одрастања, улажења у свет.

Резимирајући своју анализу Данојлићеве поезије за децу али анализу његових романа, мр Валентина Хамовић ће истаћи да је у питању аутор који је увек желео да открије оно што је „дечје у природи и човеку“ и да је, у ствари, Милован Данојлић аутор који је желео да у својим делима отвори простор за приказивање више облика детињства: „детињства речи, детињства поезије, детињства света“. Отуда се, по мишљењу мр Валентине Хамовић, Милован Данојлић и може, у оквирима српске књижевности, посматрати као писац који је настојао да концепт наивне песме угради у основу једног врло сложеног књижевног света. Данојлићев повратак „у детиње доба људског рода“ (Шилер) треба видети и као резултат настојања да се изрази један облик разочарања у модерну цивилизацију и тежњу за враћањем у оквиру онога што је елементарно, првобитно, али то, у исто време, треба видети и као настојање да се стигне до оних поетичких оквира које је формулисао Растко Петровић а који подразумевају могућност да се између природе и људског света успостави дубоко симболички однос. Данојлићево приказивање света детета, у распону од потпуно наивне дечје свести, преко песама за „врло паметну децу“, па до романа у којима је дете већ укључено у сложени социјални механизам, треба видети и у оквирима ауторове потребе да се од иницијалне наивности стигне до „философског чуђења над космичким пространством и запитаности о смислу људског постојања“. Као што се мењала тематика у Данојлићевим делима мењали су се и типови књижевног говора, који су се кретали од химне постојању до сатирично-хумористичких тонова и социјално-политичких алузија.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Гледана као целина, докторска дисертација мр Валентине Хамовић представља значајан допринос проучавању српске књижевности друге половине XX века и почетка XXI века, пошто у њој срећемо настојање да се књижевност за децу као посебан облик књижевног стваралаштва и опус једног значајног писца посматрају из једне особене перспективе. Специфичност перспективе коју је изабрала мр Валентина Хамовић се огледа превасходно у настојању да се Данојлићева концепција тзв. наивне песме искористи не само као аналитички инструмент за тумачење његових песничких књига намењених најмлађим читаоцима већ да она постане и средство којим ће се повезати сви елементи сложеног стваралачког опуса Милована Данојлића. Ако се појам наивне песме веже за жељу да се дође до једног особеног обрасца књижевног говора који је подједнако применљив и у ономе што се пише за децу и у прозним остварењима за одрасле, онда је, по мишљењу мр Валентине Хамовић, реч о једној важној компоненти поетике Милована Данојлића, компоненти у којој се сустичу и карактеристике модерног књижевног израза и нека врста носталгије за повратком на оно што је првобитно, елементарно, што је она настојала да обухвати појмом „врхунска једноставност“. Укидајући чврсту границу између стваралаштва за децу и стваралаштва за одрасле, Милован Данојлић је, по мишљењу мр Валентине

Хамовић, дао важан допринос и савременој српској књижевности и њеном проучавању.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Анализирајући песничке књиге Милована Данојлића намењене најмлађим читаоцима, али и његова прозна остварења која највећим делом имају карактеристике лирске прозе, мр Валентина Хамовић је показала како у модерној књижевности још увек није довршен процес релативизовања граница између појединих књижевних врста и појединих типова књижевног стваралаштва. Милован Данојлић је, другим речима, мада су га многи посматрали као књижевног традиционалисту, велики новатор, аутор који је дао значајан допринос реализацији оних поетичких поставки које је у темеље модерне српске књижевности за децу уградио Душан Радовић. У исто време, Милован Данојлић је, и то је мр Валентина Хамовић, кроз интeрпретацију готово свих видова Данојлићеве лирске прозе уверљиво показала, настављач оних поетичких процеса који су у српској прози започели на самом почетку XX века, добили свој наставак у оквиру српске књижевне авангарде да би били обновљени у другој половини XX века, а које карактерише настојање да се поетски и прозни израз приближе онолико колико је то могуће.

VIII 1) БИБЛИОГРАФИЈА НАВЕДЕНА У ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

I

КОРИШЋЕНА ИЗДАЊА МИЛОВАНА ДАНОЈЛИЋА

1. *Urođenički psalmi*, Beograd, Nolit, 1957;
2. *Nedelja*, Zagreb, Lykos, 1959;
3. *Kako spavaju tramvaji*, Zagreb, Lykos, 1959;
4. *Noćno proleće*, Novi Sad, Progres, 1960;
5. *Kako spavaju tramvaji* [Priredio Mića Danojlić], Sarajevo, Svjetlost, 1964;
6. *Баладе*, Београд, Нолит, 1966;
7. *Лирске расправе*, Нови Сад, Матица српска, 1967;
8. *Furunica-jogunica*, Novi Sad, Kulturni centar, 1969;
9. *Glasovi*, Beograd, M. Danojlić : S. Mašić, 1970;
10. *Konji* [Slikovnica], Beograd, Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1972;
11. *О раном устајању*, Нови Сад, Матица српска, 1972;
12. *Птице* [сликовница], Београд, БИГЗ, 1972;
13. *Родна година*, Београд, БИГЗ, 1972;
14. *Onde potok, onde cvet* : Eseji i zapisi o dečjoj književnosti, Novi Sad, Zmajevеdečје igre ; Radnički univerzitet, 1973;
15. *Чистине*, Нови Сад, Матица српска, 1973;
16. *Наивна песма* : огледи о децјој књижевности, Београд, Нолит, 1976;
17. *Kako je Dobrislav protrčao kroz Jugoslaviju*, Beograd, BIGZ, 1977;

18. *Muka s rečima*, Beograd, „Slobodan Mašić“, 1977;
19. *Tačka otpora*, Zagreb, Liber, 1978;
20. *Zimovnik*, Zagreb, M. Danojlić : I. Šiško : Zbirka Biškupić, 1979;
21. *Змијин свлак*, Београд, Нолит, 1979;
22. *Ране и нове песме*, Београд, Просвета, 1979;
23. *Тајна кокошке Лепосаве : прича за паметну децу*, Београд : М. Данојлић, 1979;
24. *Како живи пољски миш*, Београд, Народна књига, 1980;
25. *Senke oko kuće : proza*, Zagreb, Znanje, 1980;
26. *Rasprave*, nezavisna izdanja, Beograd, 1980.
27. *To : vežbe iz upornog posmatranja*, Beograd, Prosveta, 1980;
28. *Мишија руна*, Београд, М. Данојлић : М. Јосић, („100 X 165“ ; А 1), 1982;
29. *O ranom ustajanju : lirske kronike*, Zagreb, Znanje, 1982;
30. *Čišćenje alata*, Beograd, M. Danojlić ; Slobodan Mašić, 1982;
31. *Brisani prostor*, Beograd, Srpska književna zadruga, 1984;
32. *Вечити наилазак : стихови*. — Торонто, Југославија, 1986;
33. *Чекајући да стане плјусак / predgovor Ivan Čolović*, Pariz, 1986;
34. *Тачка отпора : изабране песме / избор и предговор Љубомир Симовић*, Београд, Српска књижевна задруга, 1990;
35. *Година пролази кроз авлију*, Београд, Српска књижевна задруга, 1992;
36. *Песме за врло паметну децу*, Београд, Просвета, 1994;
37. *На обали / избор и предговор Сања Бошковић*, Чачак, Градска библиотека, 1995;
38. *Место рођења*, Београд, „Филип Вишњић“, 1996;
39. *Мука духу : хронике*, Београд, Драганић, 1996;
40. *Тешко буђење*, Београд, Плато, 1996;
41. *Ослободиоци и издајници : роман*, Београд, „Филип Вишњић“, 1997;
42. *Како спавају трамваји и друге песме* [1. изд.], Крагујевац, „Јефимија“, 1998;
43. *Балада о сиромаштву*, Београд, „Филип Вишњић“, 1999;
44. *Велики испит : хронике 1996-1998*, Београд, Верзал прес, 1999;
45. *Разгоревање ватре : изабране песме*, Београд, Задужбина Десанке Максимовић, Народна библиотека Србије, Српска књижевна задруга, 2000;
46. *Балада о сиромаштву*, Врбас, Београд, 2000;
47. *Личне ствари : огледи о себи и другима*, Београд, Плато, 2001;
48. *Ограда на крају Београда / приредио Драган Лакићевић*, Београд, Bookland, 2001;
49. *Пустоловина или Исповест у два гласа*, Београд, „Филип Вишњић“, 2002;
50. *Зечји трагови*, Београд, „Филип Вишњић“, 2004;
51. *Наивна песма : огледи и записи о децјој књижевности*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 2004;
52. *Змијин свлак*, Београд, „Филип Вишњић“, 2005;
53. *Велика пијаца*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 2006;
54. *Песници*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2007.
55. *Учење језика*, Београд, СКЗ, 2008;
56. *Прича о приповедачу*, Матица српска, Нови Сад, 2009;
57. *Добро јесте живети*, Београд, Албатрос, 2010.

II

ПРЕВОДИ, ИНТЕРВЈУИ И ЗАПИСИ У ПЕРИОДИЦИ

1. *Како да читамо*, Езра Паунд ; избор, поговор и превод са енглеског Милован Данојлић, Нови Сад, Матица српска, 1974;
2. *Оде* : изабране песме, Пол Клодел ; избор, предговор и препев Милован Данојлић, Београд, Српска књижевна задруга, 1988;
3. Данојлић, Милован, „Медведи и зечеви нису криви“, *Борба*, XXIII/258, 12. октобар 1958;
4. Данојлић, Милован, „Полемика: Дечје у човеку и детету. Прави лик дечје песме“, *Књижевна трибина*, II/20, Загреб, 1960, 1 и 8;
5. Данојлић, Милован, „Ка стварном разумевању дечје песме“, *Летопис Матице српске*, год. 139, књ. 393, св. 2-3, 1963;
6. Данојлић, Милован, поводом анкете на тему „Српска књижевност данас – поезија, опредељења: облици и могућности песничког израза“, *Савременик*, год. XVII, књ. XXXIII, св. 5, мај, 1971;
7. Данојлић, Милован, „Завичај песме“ (о поезији Матије Бећковића), *Летопис Матице српске*, бр. 1, 1971;
8. Данојлић, Милован, „За одраслу децу“ *Критика књижевности за децу. Трибина Змајевих дечјих игара*, Змајеве дечје игре, Раднички универзитет „Радивоје Ћирпанов“, Нови Сад, 1972;
9. Данојлић, Милован у: Дане Шијан, *Савремени дечји писци Југославије. Интервјуи*, STYLOS, Загреб, 1975;
10. Данојлић, Милован, „Риме су доказ да је све на свету повезано“ у: Слободан Зубановић, Михајло Пантић, *Десет песама десет разговора*, Матица српска, Нови Сад, 1992;
11. Данојлић, Милован, поводом анкете на тему „Стање у српској поезији крајем XX века“, *Isidoriјана*, бр. 617, год V, 1999, стр. 20;
12. Данојлић, Милован, „Тамне мрље аутобиографије“, разговор са Љубисавом Андрићем, *Летопис Матице српске*, март, Нови Сад, 2002.
13. Данојлић, Милован, „Запис о исповедању“ у: *Савремена српска проза*, зборник бр. 20, Трстеник, 2008.

III

ДОДАТНА ЛИТАРАТУРА

1. Бахтин, Михаил *О роману*, Нолит, Београд, 1989;
2. Башлар, Гастон, *Вода и снови. Оглед о имагинацији материје*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, 1998;
3. Башлар, Гастон, *Ваздух и снови.. Оглед о имагинацији кретања*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, 2001;

4. Башлар, Гастон, *Земља и сањарење воље. Оглед о имажинацији материје*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, 2004;
5. Башлар, Гастон, *Поетика простора*, превела Фрида Филиповић, Градац, Чачак, Београд, 2005;
6. Битор, Мишел „Употреба личних заменица у роману“, *Роман*, приредио Александар Петров, Нолит, Београд, 1975;
7. Бломстед, Јан „Нонсенс“, *Књижевност*, Београд, бр. 3-4-5, 1995;
8. Бошковић, Сања, „Сећања о завичају (I, II) : М. Данојлић: *Балада осиромаштву*“ // *Књижевност* (Београд). — Год. 55, св. 5/6 (2000), стр. 685-696; св. 7/8/9 (2000);
9. Братић, Радослав, „Све је у вештини тумачења : М. Данојлић: *Змијин свлак*“, *Књижевност*, Београд, год. 34, бр. 11-12 (1979);
10. Бужињска, Ана; Марковски, Михаел Павел, *Књижевне теорије XX века*, Службени гласник, Београд, 2009;
11. Виготски, Лав, *Мишљење и говор*, Нолит, Београд, 1983;
12. Вуковић, Ново *Увод у књижевност за дјецу и омладину*, Унирекс, Подгорица, 1996;
13. Гордић, Славко, „С најкраћег одстојања : М. Данојлић: *О раном устајању Матице српске*, 1972“, *Летопис Матице српске*, Нови Сад, год.149, књ. 411, бр. 3 (март 1973);
14. Делић, Јован, „Сјећање као услов опстанка : М. Данојлић: *Змијин свлак*, Нолит, Београд, 1979“, *Летопис Матице српске*, Нови Сад, год. 156, књ. 425, бр. 2 (феб. 1980);
15. Делић, Јован „О времену дјетињства“, у: *Српска проза данас : Косаче – оснивачи Херцеговине; Ћоровићеви сусрети прозних писаца у Билећи*, Просвета, Билећа, Београд, 2002;
16. Деретић, Јован, *Историја српске књижевности*, четврто издање, Просвета, Београд, 2004;
17. Димитријевић, Владимир, „ПредОградом на крају Београда“ у: *Милован Данојлић, песник : зборник радова, уредник Драган Хамовић, Народна библиотека „Стефан Првовенчани“*, Краљево, 2005;
18. Јеремић, Драган „Prerastanje tuge : М. Danojlić: *Noćno proleće*“, *Književne novine* (Beograd), god. 12 (21.04.1961);
19. Јеремић, Љубиша, „Песник као прозаиста : М. Данојлић: *Змијин свлак*“, *Књижевне новине* (Београд), год. 30 (24.11.1979);
20. Јовановић, Александар, *Поезија српског неосимболизма*, „Филип Вишњић“, Београд, 1994;
21. Јовановић Александар, „Модерна свест наивне песме“ у: *Милован Данојлић, песник, зборник радова, уредник Драган Хамовић, Народна библиотека „Стефан Првовенчани“*, Краљево, 2005;
22. Јовановић, Бранко, „Ноћно пролеће“, *Борба*, Београд, год. 38 (16.04.1961);
23. Јовановић, Ивко, „Сасвим озбиљно о дечјој књижевности : М. Данојлић: *Наивна песма*“, *Књижевна реч*, Београд, год. 6, бр. 75 (25.03.1977);

24. Кермаунер, Тарас, „О Данојлићевој поезији за децу или о трамвајима који су, из пркоса, постали пољски мишеви“, у: Милован Данојлић, *Како живи пољски миш*, Народна књига, Београд, 1980;
25. Киш, Данило, „Milovan Danajlić: *Kako spavaju tramvaji*“, *Mladost*, Beograd, god. 5 (25.05.1960);
26. Kiš, Данило, „Нова књига стихова Милована Данојлића : *Како спавају трамваји*“, *НИН*, Београд, год. 10 (8.05.1960);
27. Киш, Данило, „Дечје – као маска“ у: *Varia*, Сабрана дела, Београдски издавачко-графички завод, Београд, 1995;
28. Козомара, Љ., „Milovan Danajlić: *Kako spavaju tramvaji*, *Književne novine*, Beograd, god. 11 (29.01.1960);
29. Кроче, Бенедето, *Поезија. Увод у критику и историју поезије и литературе*, превео Перо Мужичевић, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, 1995;
30. Крстић, Угљеша, „Необразложени песимизам младог песника : М.Данојлић: *Недеља*“ // *Савременик* (Београд). — Год. 5, бр. 12 (1959);
31. Љуштановић, Јован, *Брисање лава*, Дневник, Нови Сад, 2009;
32. Максимовић, Миодраг, „За децу и стармале“, *Политика*, LV/ 16045, 12. Јануар, 1958, Културни додатак, стр. 3;
33. Марино, Адријан *Поетика авангарде*, Народна књига/Alfa, Београд, 1998;
34. Марковић, С. Мирко, „Типологија романа за децу“ у: Драгутин огњановић, *Звездано јато*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1999;
35. Микић, Радивоје, „Однос између приповедачких и лирских елемената : М. Данојлић: *Змијин свлак*“, *Књижевност*, Београд, год. 35, бр. 3 (1980);
36. Микић, Радивоје, „Исповест као наративна стратегија“, у: *Савремена српска проза*, зборник бр. 20, Трстеник, 2008;
37. Микић, Радивоје, „Прича која се враћа себи : Милован Данојлић: *Добро јесте живети*“, *Печат*, Београд, бр. 139 (5. новембар 2010).
38. Миљковић, Бранко, „Урођенички псалми“, у: *Критике*, (Сабрана дела IV), „Градина“, Ниш, 1972;
39. Миљковић, Бранко „Неразумљивост поезије“, у: *Критике*, (Сабрана дела IV), „Градина“, Ниш, 1972;
40. Миљковић, Бранко, „Поезија за децу“, у: *Критике*, (Сабрана дела IV), „Градина“, Ниш, 1972;
41. Мирковић, Милосав, „Milovan Danajlić: *Nedelja*“, *Mladost*, Beograd, god. 4, br. 154 (23.09.1959);
42. Мирковић, Милосав, „Mića kao Peća : Milovan Danajlić: *Nedelja*, *Delo*, Beograd, god. 6, br. 2 (1960);
43. Мирковић, Милосав, „Noćno i bolno, proleće : М. Danajlić: *Noćno proleće*, *Delo*, Beograd, god. 7, br. 7(1961);
44. Палавестра, Предраг: „Побуна авангарде и обнова традиције“ у: *Савремена поезија*, приредио Света Лукић, Нолит, Београд, 1973;
45. Памук, Орхан, *Наивни и сентиментални романописцац*, превод – Марја Хамовић; у оригиналу: Orhan Pamuk, *The naive and Sentimental Novelists*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 2010;

46. Пантић, Михајло, „Лирски искушеник“, *Повеља*, Краљево, год. 34, бр. 3 (2004);
47. Пери, Марвин, *Интелектуална историја Европе*, Clio, Београд, 2000;
48. Первић, Мухарем, „Najbliže deci“, *Delo*, Beograd, god.6, knj. 7, br.4 (1960);
49. Первић, Мухарем, „Песник без повратка“, у: *Савремена поезија*, приредио Света Лукић [2. изд.], Београд, Нолит, 1973;
50. Петковић, Новица, *Артикулација песме II*, Сарајево, 1972;
51. Петковић, Новица, „Густо језичко ткање“, поговор у: *Балада о сиромаштву*, Врбас, београд, 2000.
52. Петров, Александар, „Милован Данојлић: Ноћно пролеће“, *Савременик*, Београд, год. 7, бр. 12 (1961);
53. Петров, Александар, „Од урођеника до болног ноћника“, *Савременик*, Београд, год. 7, бр. 12, 1961;
54. Петровић, Растко, „Хелиотерапија афазije“, Српска књижевна критика, књ. 16., Матица српска, Институт за књижевност и уметност, Нови Сад, Београд, 1975;
55. Пијаже, Жан Бербел Инхелдер, *Интелектуални развој детета – изабрани радови*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996;
56. Попа, Васко, *Од злата јабука*, руковет народних умотворина, Просвета, Београд, 1966;
57. Пражић, Милан, „Вечито време детињства : О поезији Милована Данојлића“, *Летопис Матице српске*, Нови Сад, год. 145, књ. 406, св. 2-3 (1970);
58. Пражић, Милан, *Игра као слобода*. Записи о детињству и уметности, Змајеве дечје игре – Културни центар, Нови Сад, 1971.
59. Радикић, Василије, „Милован Данојлић: Година пролази кроз авлију“, Београд, 1992, *Књижевне новине*, Београд, год. 45, бр. 874 (15.11.1993);
60. Радовић, Душан *Антологија српске поезије за децу*, СКЗ, 1984;
61. Радовић, Душан, *Срећни гост живота*, Астимбо, Београд, 2002;
62. Радуловић, Милан, *Раскрића српског модернизма*, Институт за књижевност и уметност, Београд, Православни богословски факултет, Фоча, 2007;
63. Ређеп, Драшко, „Милован Данојлић: Како спавају трамваји“, *Летопис Матице српске*, год. 136, књ. 385, бр.4 (1960);
64. Ређеп, Драшко, „Милован Данојлић: Недеља“, *Летопис Матице српске*, год. 136, књ. 385, бр. 2 (1960);
65. Ређеп, Драшко, „Од истог читаоца : М. Данојлић: Ноћно пролеће“, *Летопис Матице српске* (Нови Сад), год. 137, књ. 387, бр. 6 (1961);
66. Симовић, Љубомир, „Свете травчице Милована Данојлића“, предговор у: Милован Данојлић, *Тачка отпора*, СКЗ, Београд, 1990;
67. *Социологија детињства*, социолошка хрестоматија, приредила Смиљка Томановић, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2004;
68. Тахмишчић, Хусеин, „Milovan Danojlić: Kako spavaju tramvaji“, *Oslobođenje*, Sarajevo, god. 17 (2.03.1960);
69. Тахмишчић, Хусеин, „Tu, gdje već jesmo : М. Danojlić: Kako spavaju tramvaji“, *Izraz*, Sarajevo, god. 4, knj. 7, br. 3 (1960);

70. *Теоријска мисао о књижевности*, приредио Петар Милосављевић, Светови, Нови Сад, 1991;
71. Требјешанин, Жарко, *Речник Јунгових појмова и симбола*, Завод за уџбенике, Београд, 2011;
72. Ћосић, Бора „Дечја поезија данас“ У: *Дечја поезија српска*, Српска књижевност у 100 књига, књ. 95, Матица српска, СКЗ; Нови Сад, Београд, 1965;
73. Флакер, Александар, *Поетика оспоравања*, Школска књига, Загреб, 1984;
74. Фридрих, Хуго, *Структура модерне лирике*, Нови Сад, 2003;
75. Хамовић, Драган, „Живо присуство у времену“ у: *Милован Данојлић, песник*, зборник радова, Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, Краљево, 2005.
76. Цвитан, Далибор, „Od поезије до прозе : М. Danojlić: *Nedelja*“, *Književnik* (Zagreb), god. 2, br. 7 (1960);
77. Чоловић, Иван, „Пура-моца и пет петлића...“ , *Политика* (Београд), год. 57 (7.02.1960);
78. Chevalier, J; Gheerbrant, *Riječnik simbola*, „Romanov“, Banja Luka, 2003;
79. Шилер, Фридрих, „О наивној и сентименталној поезији“, *О лепом*, прев. Страхиња Костић, Book&Marso, Београд, 2007;
80. Шоп, Љиљана, „Видовилиризма : Милован Данојлић: *Змијин свлак*, *Нолит и Ране и нове песме*, Просвета, Београд“, 1979, *Летопис Матице српске* (Нови Сад), год. 155, књ. 424, бр. 6 (дец. 1979);

VIII 2) БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

а) Стручни и научни радови:

1. „Попин зев између мита и науке“, *Поезија*, бр. 15, год. VI, Београд, 2001, стр. 64-68;
2. „Душан Радовић у контексту модерне српске поезије после Другог светског рата“, *Детињство*, бр. 1-2, 2002, Нови Сад, стр. 5-14;
3. „Иронија и бајка у драмама за децу Александра Поповића“, *Детињство*, бр. 3-4, 2003, Нови Сад, стр. 47-50;
4. „Једноставне песме Борислава Радовића“, *Борислав Радовић, песник*, Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, Краљево, 2003, стр.95-106;
5. „Исприповедане слике Ханса Кристијана Андерсена“, *Детињство*, бр. 1-2, 2005, Нови Сад, стр. 87-90;
6. „Скица за поетику кратког романа Игора Коларова“ *Детињство*, бр. 3-4, 2006, Нови Сад, стр. 56-60;
7. „Поезија за децу Моша Одаловића – између традиционалног и модерног“, *Детињство*, бр. 3-4, 2007, Нови Сад, стр. 26-30;
8. „Место Милана Пражића у заснивању модерне критике књижевности за децу“, *Детињство*, бр. 3, 2008, Нови Сад, стр. 12-17;
9. „Душан Радовић у светлу српске авангарде“ ,У: *Душан Радовић и развој српске модерне књижевности*, зборник радова, Учитељски факултет, Београд, 2008, стр. 43-59;

10. „Један књижевни преображај – прилог проучавању поезије Милована Данојлића у нижим разредима основне школе“ У: *Иновације у основношколском образовању – вредновање*, Учитељски факултет, Београд, 2009, стр. 368-375;
11. „*Држећи се зубима за ветар* – о ликовима омладинских романа Гроздане Олујић“, У: *Бунтовници и сањари – књижевно дело Гроздане Олујић*, зборник радова, Учитељски факултет, Београд, 2010, стр.71-83;
12. „Љубомир Симовић и Милован Данојлић – о једној песничкој сродности“, *Песничке вертикале Љубомира Симовића*, зборник радова, Институт за књижевност и уметност, Учитељски факултет, Дучићеве вечери поезије, Београд – Требиње, 2011, стр. 341-359;
13. „Јединство два лирска тока – још једном о поезији за децу Рајка Петрова Нога“, Задужбина Десанке Максимовић, Народна библиотека Србије, Београд, 2011;
14. „Петковићево читање поезије и поетике Васка Попе“, зборник радова у част Новице Петковића, Институт за књижевност и уметност, Београд, (у штампи);
15. „Поетичка самосвест у прози Моме Капора“, *Књижевно дело Моме Капора*, зборник радова, Учитељски факултет, Београд (у штампи).
16. „Милован Данојлић – метафизичко безнађе и оптимизам метафизике“, *Детињство*, Нови Сад, у штампи
17. Милован Данојлић – ка поетици врхунске једноставности“, Зборник Матице српске, Нови Сад, у штампи
18. „Пантеизам Григора Витеза и Десанке Максимовић“, Учитељски факултет, у штампи
19. „Детињство у поезији Оскара Давича“, зборник радова, Институт за књижевност и уметност, Учитељски факултет, у штампи
20. „Данојлићева поетика *чистог даха*“, зборник радова, Институт за књижевност и уметност, Учитељски факултет, у штампи
21. „Данојлићев свет иза плота“, *Детињство*, Нови Сад, у штампи,

б) Монографије:

1. *Два песника превратника*, монографија, Учитељски факултет, Београд, 2008.

в) Приређене књиге

1. Мирјана Стефановић, „Школа испод стола“, Портал, Београд, 2004. избор и поговор
2. Душан Радовић, „Мали живот“, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2004, избор и приређивање

IX ПРЕДЛОГ

Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати позитивну оцену докторске дисертације „Наивна песма Милована Данојлића - критички концепт и песничка пракса“ мр Валентине Хамовић и да кандидата позове на усмену одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1.

2.

3.